

Krigsforbrydere og krigsofre i Bosnien

Birte Weiss, Krigens Arvinger: Forsoningens ti bud (København: Gyldendal, 2008), 235 sider.

Af Christian Axboe Nielsen

Da krigen hærgede i Bosnien og Hercegovina i 1993 blev Birte Weiss Danmarks indenrigsminister. I den tid var Indenrigsministeriet ansvarlig for flygtningepolitik, og ca. 20.000 bosniske flygtninge ankom til Danmark. Denne erfaring har præget Birte Weiss dybt, og hun har lige siden været stærkt interesseret og engageret i debatter og diskussioner omkring Bosnien og Hercegovina. Som hun selv udtrykker det, har hun i femten år "haft Bosnien på nethinden," men ikke desto mindre "manglede jeg svar på spørgsmål om den etniske udrensningens natur og befolkningens vanskeligheder ved at leve sammen". Derfor flyttede hun til Sarajevo i et års tid, rejste Bosnien rundt og snakkede med folk om deres oplevelser og tanker. Resultatet er denne bog, hvor læseren ledsager Birte Weiss på en spændende og følelsesladet rejse.

Birte Weiss strukturerer bogen efter en særlig formulering af "forsoningens ti bud". Disse bud omfatter bl.a. tab ("de døde skal findes og begraves"), skyld og retsopgør ("de skyldige skal dømmes"), sekulære og demokratiske værdier ("vi skal skille religion og politik", "vi skal tro på demokratiet"). Hvert kapitel behandler et af disse bud tematisk.

Birte Weiss skriver med stor forståelse om både krig og (negativ) fred i Bosnien og Hercegovina. Hendes empati for krigens ofre er indlysende, ligesom hendes skepticisme overfor tiltalte og dømte gerningsmænd. Vi oplever uden tvivl hendes subjektive indtryk af de mennesker, som hun træffer, men hun passer på at lade dem fortælle store dele af deres historier med egne ord.

Bogen præsenterer ikke kun ofre og gerningsmænd for læseren. Man møder bosniske politikere, akademikere, såvel som almindelige mennesker fra alle aldersgrupper. Desuden hører vi om og fra repræsentanter af "det internationale samfund", der arbejder i internationale organisationer og ambassader i Bosnien og Hercegovina. Alt dette giver et mangfoldigt og farverigt portræt af det fascinerende men urolige samfund, der eksisterer i Bosnien og Hercegovina i dag, snart femten år efter krigens slutning.

Det er ikke kun i Bosnien og Hercegovina, at Birte Weiss har interviewet mennesker. Særlig interessant er

hendes rejse til Vindingevej 36 i Nyborg – bedre kendt som Nyborg Statsfængsel. Der besøger hun Radoslav Brđanin, den tidligere leder af den bosnisk serbiske *Autonomna regija Krajina* (autonom region Krajina) i den nordvestlige del af Bosnien og Hercegovina. Den 61-årige Brđanin afsoner nu en fængselsstraf på 30 år, efter at FN's krigsforbryderdomstol i Haag dømte ham skyldig for mord, tortur, fordrivelse af civilbefolkning, letlevende ødelæggelse af beboede områder og religiøse bygninger. Den korte sammenfatning af samtalen mellem Brđanin og Weiss vækker minder om Gitta Serenys lange samtaler med krigsforbryderen Albert Speer, eller fængselspsykologen G.M. Gilberts klassiske bog *Nuremberg Diary* om hans samtaler med de tiltalte nazister i Nürnberg.

Bogens struktur er samtidig dens styrke og svaghed. Den tematiske behandling gør, at bogen springer omkring på tværs af tid og geografi. Dette er givetvis nødvendigt, men det vil nok virke forvirrende for læsere, der ikke er områdeeksperter, bosniere eller har den udviklede krigs kronologi frisk i hukommelsen. Man kunne derfor godt have ønsket enten et kort overblik af krigen eller en tidslinje i begyndelsen af bogen, samt et navnerregister og forslag til videre læsning til sidst. Ligeledes ville det have været rart hvis forfatteren og forlaget havde gjort sig umage med at tjekke stavningen af de sydslaviske ord og navne og brugt de rigtige bogstaver (fx Milošević i stedet for Milosevic, Brđanin i stedet for Brdanin).

Det er lidt svært at regne ud, hvilket publikum Birte Weiss har tænkt på, da hun skrev denne udmærkede bog. Umiddelbart har hun vel mest skrevet den for sig selv, for at få orden på egne tanker og for at prøve på at besvare nogle af de filosofiske og etiske spørgsmål, som krigen i det tidligere Jugoslavien har rejst. Bogen kan læses for sig selv, men læsere uden baggrund i regionen ville være veltjente ved at have et overblik over Jugoslaviens sammenbrud ved hånden – fx Laura Silber og Alan Littles *Yugoslavia: Death of a Nation* ved hånden, imens de læser *Krigens arvinger*.

Birte Weiss har ikke formået at nå frem til mange svar, men hun stiller spørgsmålene og fører diskussionen frem på en måde, der er forfriskende, provokerende og præget af en dyb og beundringsværdig humanisme. Hun sætter "ansigter til statistikken" og fortæller os om konsekvenserne af hadefuldt politik og snæver nationalisme. Dermed understreger hun også, at vi i Danmark

ikke kan tillade os at kigge med overlegen blik på Bosnien og Hercegovina, men snarere stadigt skal manes til eftertanke og mindes om , hvor galt det kan gå, hvis tolerance viger for eksklusivitetens politik. Og til sidst: Birte Weiss har ret, når hun med berettiget selvtilfredshed opsummerer den politiske kamp, der opstod, da Danmark i 1990erne skulle tage stilling til modtagelse af bosniske flygtninge. "Vi holdt døren åben for 20.000 bosniere, fordi der midt i Europa igen var folkemord, koncentrationslejre og etnisk forfølgelse".